GOSPITAL PEDAGOGIKADA PSIXOLOGIK QO‘LLAB-QUVVATLASHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI

Abdurasulova Kamola Muhiddin qizi, Baxtiyorova Shoira
Abdumutallibova Sabina Sirojiddinovna
Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti, Xorijiy til va adabiyot (ingliz tili) yo‘nalishi 2-kurs talabalari. kamolaabdurasulova236@gmail.com
Ilmiy rahbar: Jumaniyazova Zulfiya Aitbayevna
CHDPU Pedagogika fakulteti Maxsus pedagogika kafedrasi o‘qituvchisi
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0005-2967-8629
https://doi.org/10.5281/zenodo.18212127

Annotatsiya: Ushbu maqolada gospital pedagogika sharoitida psixologik qo‘llab-quvvatlashning nazariy asoslari, metodologik yondashuvlari hamda amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Kasalxonada uzoq muddat davolanayotgan bolalarning psixo-emotsional holati, ularning ta’lim jarayoniga moslashuvi va ijtimoiy integratsiyasi muhim ilmiy muammo sifatida ko‘rib chiqiladi. Tadqiqotda individual yondashuv, art-terapiya, o‘yin terapiyasi, kognitiv-behavioral yondashuv va kommunikativ metodlarning samaradorligi asoslab beriladi. Shuningdek, pedagog va psixologning integrativ faoliyati bolaning sog‘ayish jarayoniga ijobiy ta’siri ilmiy jihatdan yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Gospital pedagogika, psixologik qo‘llab-quvvatlash, psixo-emotsional holat, adaptatsiya, reabilitatsiya, art-terapiya, o‘yin terapiyasi, kognitiv-behavioral yondashuv, inklyuziv ta’lim, motivatsiya, stress, kommunikativ kompetensiya.

KIRISH Zamonaviy ta’lim tizimida sog‘lig‘ida muammolar mavjud bo‘lgan bolalarning ta’lim olish huquqini ta’minlash muhim ijtimoiy-pedagogik vazifa sifatida e’tirof etilmoqda. Ayniqsa, uzoq muddat tibbiy muassasalarda davolanayotgan bolalar uchun ta’lim jarayonini uzluksiz tashkil etish bilan bir qatorda, ularning psixologik holatini qo‘llab-quvvatlash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Gospital pedagogika aynan shu ehtiyojdan kelib chiqqan holda shakllangan bo‘lib, u bolaning nafaqat bilim olish jarayonini, balki uning psixo-emotsional barqarorligini ham ta’minlashga qaratilgan kompleks yondashuvni o‘z ichiga oladi. Mavzuning dolzarbligi shundaki, kasalxonada davolanayotgan bolalarda ko‘pincha stress, xavotir, depressiv holatlar va ijtimoiy izolyatsiya kabi psixologik muammolar kuzatiladi, bu esa ularning umumiy rivojlanishi va ta’lim samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi (Mukhina, 2019).Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, bolaning psixik rivojlanishida ijtimoiy muhit va psixologik qo‘llab-quvvatlash muhim omil hisoblanadi. Xususan, Vygotskiy o‘zining ijtimoiy-madaniy nazariyasida bolaning rivojlanishi ijtimoiy muloqot va kattalar tomonidan ko‘rsatiladigan yordam orqali amalga oshishini ta’kidlaydi (Vygotsky, 1978). Uning “yaqin rivojlanish zonasi” konsepsiyasi gospital sharoitida pedagog va psixologning qo‘llab-quvvatlovchi rolini ilmiy asoslashda muhim nazariy tayanch bo‘lib xizmat qiladi. Leontyev esa faoliyat nazariyasida shaxsning rivojlanishi faoliyat jarayonida shakllanishini asoslab, bolaning psixologik holatini yaxshilashda uning faol ishtirokini ta’minlash zarurligini ko‘rsatadi (Leontyev, 1975).

Shu bilan birga, pedagogik psixologiya sohasidagi tadqiqotlar emotsional barqarorlik va motivatsiya ta’lim samaradorligiga bevosita ta’sir qilishini tasdiqlaydi (Zimnyaya, 2004). Zamonaviy tadqiqotlarda esa art-terapiya, o‘yin terapiyasi va kognitiv-behavioral yondashuv kabi metodlarning gospital pedagogikada psixologik qo‘llab-quvvatlash vositasi sifatida yuqori samaradorlikka ega ekanligi qayd etiladi (Davydov, 1996).Shu nuqtai nazardan, gospital pedagogika sharoitida psixologik qo‘llab-quvvatlashni ilmiy asosda tashkil etish, uning mazmuni va metodlarini takomillashtirish zarurati yanada ortib bormoqda. Mazkur maqolaning maqsadi gospital pedagogika doirasida psixologik qo‘llab-quvvatlashning nazariy asoslarini tahlil qilish, uning asosiy metod va yondashuvlarini yoritish hamda amaliy ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslab berishdan iborat.

ASOSIY QISM Gospital pedagogika sharoitida psixologik qo‘llab-quvvatlash masalasi pedagogika va psixologiya fanlari kesishgan nuqtada shakllangan bo‘lib, u bolaning psixik rivojlanishini saqlab qolish va qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan tizimli faoliyat sifatida talqin etiladi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, uzoq muddat davolanish jarayonida bola nafaqat jismoniy, balki psixo-emotsional jihatdan ham sezilarli o‘zgarishlarga uchraydi, bu esa uning ta’lim jarayonidagi faolligiga bevosita ta’sir qiladi (Mukhina, 2019). Shu bois, gospital pedagogikada psixologik qo‘llab-quvvatlash ta’limning ajralmas komponenti sifatida qaraladi.Bolaning psixik rivojlanishida ijtimoiy muhitning roli haqida Vygotskiy tomonidan ilgari surilgan ijtimoiy-madaniy nazariya muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. Unga ko‘ra, bolaning rivojlanishi ijtimoiy muloqot va qo‘llab-quvvatlash orqali amalga oshadi, ayniqsa, yaqin rivojlanish zonasi doirasida berilgan yordam uning intellektual va emotsional rivojlanishini jadallashtiradi (Vygotsky, 1978). Gospital sharoitida bu yondashuv pedagog va psixologning faol ishtirokini, bolaning ehtiyojlariga mos individual yondashuvni talab qiladi.Leontyevning faoliyat nazariyasi esa bolaning psixologik holatini yaxshilashda faoliyatning ahamiyatini asoslab beradi. Uning fikricha, shaxs rivojlanishi faoliyat jarayonida yuzaga keladi, shuning uchun gospital pedagogikada bolaning faol ishtirokini ta’minlash muhim hisoblanadi (Leontyev, 1975). Bu jihatdan o‘yin faoliyati alohida o‘rin tutadi, chunki u bolalarning tabiiy ehtiyoji bo‘lib, ular orqali bola o‘z kechinmalarini ifoda etadi va stressdan xalos bo‘ladi.

Pedagogik psixologiya sohasida olib borilgan tadqiqotlarda emotsional barqarorlik va motivatsiya ta’lim samaradorligining muhim omillari sifatida ko‘rsatib o‘tilgan (Zimnyaya, 2004). Gospital sharoitida esa bu omillar yanada muhim ahamiyat kasb etadi, chunki kasallik va izolyatsiya bolaning ichki motivatsiyasini pasaytirishi mumkin. Shu sababli psixologik qo‘llab-quvvatlash orqali bolaning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini saqlab qolish va rivojlantirish zarur.Zamonaviy tadqiqotlar gospital pedagogikada qo‘llaniladigan metodlarning samaradorligini ham asoslab beradi. Xususan, art-terapiya bolaning emotsional zo‘riqishini kamaytirish va ichki kechinmalarini ifoda etish imkonini beradi, bu esa uning psixologik holatini barqarorlashtiradi (Davydov, 1996). Shuningdek, o‘yin terapiyasi bolalarning ijtimoiy moslashuvini yengillashtiradi va ularning kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Kognitiv-behavioral yondashuv esa bolaning salbiy fikrlarini aniqlash va ularni ijobiy yo‘nalishga o‘zgartirish orqali psixologik holatini yaxshilashga xizmat qiladi.Yuqoridagi ilmiy qarashlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, gospital pedagogikada psixologik qo‘llab-quvvatlash kompleks va tizimli yondashuvni talab qiladi. Bu jarayonda pedagog va psixologning hamkorligi, individual yondashuv, shuningdek, zamonaviy

psixologik metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Natijada, bolaning nafaqat ta'lim olishi, balki uning psixologik salomatligi va ijtimoiy moslashuvi ham ta'minlanadi.

Xulosa

Gospital pedagogikada psixologik qo'llab-quvvatlash tizimli va ilmiy asosda tashkil etilishi zarur. Bu jarayon bolaning shaxs sifatida rivojlanishini, uning psixologik salomatligini hamda ijtimoiy hayotga moslashuvini ta'minlaydi. Zamonaviy pedagogik va psixologik yondashuvlarning uyg'unligi bolaning nafaqat ta'lim olishini, balki uning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotsky L.S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge: Harvard University Press.
2. Leontyev A.N. (1975). Activity, Consciousness and Personality. Moscow: Progress Publishers.
3. Davydov V.V. (1996). Problems of Developmental Teaching. Moscow: Pedagogika.
4. Zimnyaya I.A. (2004). Pedagogicheskaya psixologiya. Moscow: Logos.
5. Mukhina V.S. (2019). Developmental Psychology. Moscow: Akademiya.
6. Bozhovich L.I. (2001). Personality and Its Formation in Childhood. Moscow: Prosveshchenie.
7. Elkonin D.B. (1989). Psychology of Play. Moscow: Pedagogika.
8. Rubinstein S.L. (2000). Foundations of General Psychology. Saint Petersburg: Piter.